

Naziv kolegija	KAZNENOPRAVNI POLOŽAJ OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA	
Nastavnici	Prof. dr. sc. Zlata Đurđević, doc. dr. sc. Zoran Burić	
Status kolegija (semestar i redoviti ili fakultativni)	1. semestar Fakultativni	
Bodovna vrijednost i način izvođenja nastave (predavanja, vježbe, seminar i sl.)	Predavanja	
ECTS koeficijent opterećenja studenta	3	
Broj sati po semestru	10	
Ciljevi kolegija		
<p>Sadržaj predmeta je pravni položaj počinitelja kaznenih djela s duševnim smetnjama. Radi se o multidisciplinarnom području u kojem se prožima pravo i psihijatrija. Pravi sadržaji odnose se na materiju kaznenog prava, kaznenog procesnog prava i prava prisilnog smještaja kojim se uređuje pravni položaj počinitelja kaznenih djela. Predmet se izučava iz povijesnog aspekta, poredbenog aspekta kroz kazneno i psihijatrijsko pravo drugih zemalja, standarde o zaštiti prava osoba s duševnim smetnjama koje je postavila judikatura Europskog suda za ljudska prava te iz pozitivnopravnog aspekta kroz relevantne zakonske propise Republike Hrvatske. Potreba za posebnim izučavanjem ovog pravnog područja uočena je 1998. godina kada je stupio na snagu Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama koji je po prvi puta cjelovito regulirao pravni položaj osoba s duševnim smetnjama u RH. Njegovo donošenje bilo je potaknuto izmjenama u kaznenopravnom položaju nebrojivih počinitelja uvedenim Kaznenim zakonom iz 1997. godine koji je ukinuo sigurnosne mjere prema nebrojivim počiniteljima i uređenje njihovog prisilnog smještaja prepustio izvankaznenom području odnosno Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama. Stoga je nužno za dobivanje kompletne slike o pravnom položaju nebrojivih počinitelja kod nas uz kaznenopravne propise obraditi i materiju prava prisilnog smještaja koja se na njih odnosi.</p> <p>Kaznenopravni položaj osoba s duševnim smetnjama predavao bi se kao izborni predmet u okviru specijalističkog i doktorskog poslijediplomskog studija iz kaznenopravnih znanosti. Kao što i proizlazi iz njegovog naslova sadržaj predmeta osim kaznenopravnog područja dodiruje i dijelove sudske psihijatrije. Za uspješno savladavanje gradiva potrebno je da studenti imaju prethodno znanje gradiva iz predmeta kazneno pravo, kazneno procesno pravo, ustavno pravo i sudske psihijatrije. Dodirni predmeti na poslijediplomskom studiju su sudska psihijatrija, sudska psihologija i kriminologija.</p> <p>Predmet pruža specijalističko znanje iz područja kaznenog prava, kaznenog procesnog prava i prava prisilnog smještaja koje je potrebno sucima, državnim odvjetnicima, policajcima i drugim državnim službenicima kao i odvjetnicima koji sudjeluju u kaznenom postupku ili postupku prisilnog smještaja prema osobama s duševnim smetnjama.</p>		
Sadržaj kolegija		
<p><u>Uvodni dio</u></p> <p>Temeljni pojmovi: kaznenopravni položaj i osoba s duševnim smetnjama; načela postupanja s osobama s duševnim smetnjama; pravni izvori; prisilni i dobrovoljni smještaj; prava pacijenata; informirani pristanak; prava i dužnosti osoba s duševnim smetnjama.</p> <p><u>Povijesni razvoj pravnog i medicinskog položaja osoba s duševnim smetnjama</u></p> <p>Prapovijest. Stari vijek: starovjekovna medicina i duševne smetnje, Platonovi i Aristotelovi stavovi, duševne smetnje, običajno pravo germanskih plemena, svjetovno kazneno pravo kasnog srednjeg vijeka. Novi vijek: dijabolizacija i kazneni progon osoba s duševnim smetnjama, novovjekovna medicina i duševne smetnje, Foucaultova teorija Constitutio Criminalis Carolina, Benedict Carpozov. Prosvjetiteljstvo do modernog doba: medicinski položaj u XVIII. i XIX. stoljeću, klasična škola, pozitivistička škola, sociološka škola i neoklasična škola, kazneno zakonodavstvo u prvoj polovini XX. stoljeća. Povijesni razvoj kaznenopravnog položaja počinitelja s duševnim smetnjama u Engleskoj.</p>		

Europsko konvencijsko pravo prisilnog smještaja: judikatura čl. 5. i 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Značaj Europskog suda za ljudska prava za uređenje pravnog položaja osoba s duševnim smetnjama. Materijalno-pravne pretpostavke za prisilni smještaj: duševna smetnja, opasnost, dokazivanje duševne smetnje i opasnosti liječnikovim mišljenjem. Procesno-pravne pretpostavke za prisilni smještaj: pravo na sudsko osporavanje zakonitosti prisilnog smještaja, periodična kontrola materijalno-pravnih pretpostavki za prisilni smještaj, pravo na brzu odluku, pravo na obavijest, pravo na osobna saslušanje, pravo na pravnog zastupnika.

Pretpostavke izvršenja prisilnog smještaja.

Pozitivno-poredbeni pregled pravnog položaja počinitelja s duševnim smetnjama

Dva temeljna modela pravnog položaja počinitelja kaznenih djela s duševnim smetnjama u svijetu: kazneni i civilni. Pravni položaj počinitelja s duševnim smetnjama u Njemačkoj, Francuskoj, Engleskoj i Kanadi kroz sljedeće četiri kategorije: a) krivnja i duševne smetnje, b) opasnost, c) procesni aspekti, d) psihijatrijsko-pravne mjere. Cilj je uočiti specifičnosti, kvalitete i nedostatke pravnog položaja u pojedinim državama.

Kaznena odgovornost i kazneni postupak prema počiniteljima s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj

Krivnja. Neubrojivost. Smanjena ubrojivost. Opasnost. Sigurnosne mjere. Vještačenje duševnih smetnji. Raspravna nesposobnost: pojam, utvrđivanje, prekid istrage, odgoda glavne rasprave. Kazneni postupak prema neubrojivim okrivljenicima: istraga, optužnica, glavna rasprava, odluke kaznenog suda. Posebne procesne garancije. Pritvor neubrojivih okrivljenika. Osuđenici s duševnim smetnjama. Reforma kaznenopravnog položaja počinitelja s duševnim smetnjama od 1993. do danas.

Postupak prisilnog smještaja neubrojivih pacijenata

Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama. Opasnost. Prijelaz iz kaznenog postupka u postupak prisilnog smještaja. Privremeni izlazak. Postupak otpusta i produljenja s prisilnog smještaja. Uvjetni otpust, prestanak i opoziv uvjetnog otpusta. Reforma postupka prisilnog smještaja prema neubrojivim počiniteljima od 1993. do danas.

Očekivani ishodi učenja

Nakon uspješno svladanog predmeta, student će moći:

ZNANJE I RAZUMIJEVANJE

Nakon uspješno savladanog predmeta student će moći:

Definirati. Pojmove kaznenopravnog položaja osoba s duševnim smetnjama i načela postupanja nadležnih tijela.

Objasniti. Razloge posebnog pravnog položaja osoba s duševnim smetnjama unutar sustava kaznenog pravosuđa kroz povijest i u suvremenom pravu.

Izdvojiti. Prijelomne točke u povijesnom razvoju (kaznenopravnog) položaja osoba s duševnim smetnjama.

Prepoznati. Razlike u kaznenopravnom položaju osoba s duševnim smetnjama u stranim pozitivno-pravnim porecima.

PRIMJENA

Interpretirati. Hrvatsko pravo o prisilnom smještaju sukladno judikaturi Europskog suda za ljudska prava.

Rasporediti. Različite pravne propise koji reguliraju položaj osoba s duševnim smetnjama sukladno njihovoj pravnoj snazi i području primjene.

Primijeniti. Hrvatske pravne propise o kaznenom postupku i postupku prisilnog smještaja prema osobama s duševnim smetnjama na odgovarajuće činjenično stanje.

Interpretirati. Prava pacijenata u okviru prava osoba s duševnim smetnjama prema kojima se primjenjuju liječnički postupci ili im se oduzima sloboda.

ANALIZA

Povezati. Razvoj filozofskog, teološkog i medicinskog shvaćanja duševnih bolesti i značajke kaznene odgovornosti i kaznenog postupka prema osobama s duševnim smetnjama.

Analizirati. Odredbe Zakona o kaznenom postupku i Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama iz aspekta judikature Europskog suda za ljudska prava.

Razlikovati. Pojedine materijalne, procesne i izvršne konvencijske garancije za zaštitu osoba s duševnim smetanjama.

Usporediti. Kaznenopravni položaj osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj i izabranim zemljama.

Razlikovati. Kaznenopravni položaj osoba s duševnim smetnjama od kaznenopravnog položaja opće populacije.

Izdvojiti. Dvojbena pitanja pravnog uređenja i prakse postupanja s osobama s duševnim smetnjama.

SINTEZA

Sastaviti. Zaključke o opravdanosti postojećeg kaznenopravnog položaja osoba s duševnim smetnjama.

Sastaviti. Listu temeljnih nedostataka u zaštiti prava osoba s duševnim smetnjama na zakonodavnom i praktičnom nivou.

Pripremiti. Izlaganje na neku od aktualnih tema o kaznenopravnom položaju osoba s duševnim smetnjama.

Formulirati. Značaj judikature Europskog suda za ljudska prava za pravni položaj osoba s duševnim smetnjama.

Formulirati. Glavne razloge reforme kaznenopravnog položaja počinitelja kaznenih djela s duševnim smetnjama od 1993. godine do danas

VREDNOVANJE

Preispitati. Opravdanost razloga prelaska za kaznenopravnog modela na civilnopravni model postupanja prema počiniteljima kaznenih djela s duševnim smetnjama.

Procijeniti. Uspješnost uvođenja kaznenoprocenog instituta raspravne nesposobnosti.

Vrednovati. Uspješnost postojećeg pravnog položaja počinitelja s duševnim smetnjama iz aspekta zaštite prava i zaštite društva.

Prosuditi. Uspješnost prilagodbe hrvatskog pravnog sustava zahtjevima koji proizlaze iz judikature Europskog suda za ljudska prava.

Preporučiti. Organizacijske, praktične i zakonodavne izmjene u cilju poboljšanja kaznenopravnog položaja osoba s duševnim smetnjama.

Ocijeniti. Uspješnost izvršenja presuda Europskog suda za ljudska prava o nepotpunom pravnom okviru i neodgovarajućoj praksi u odnosu na počinitelje s duševnim smetnjama.

Opće (generičke) vještine

Nakon uspješno savladanog predmeta student će moći ispravno primjenjivati hrvatsko pravo o počiniteljima kaznenih djela s duševnim smetnjama tumačeći ga sukladno judikaturi Europskog suda za ljudska prava te zahtjevu za dodatnu zaštitu ovoj ranjivoj skupini osoba. Biti će sposoban analizirati i sintetizirati razloge zbog kojih osobe s duševnim smetnjama unutar (kaznenopravnog) sustava uživaju poseban status, uzimajući u obzir povjesnopravnu, poredbenopravnu i međunarodnopravnu perspektivu. Stečeno znanje i razumijevanje materije će ga osposobiti za kritičku evaluaciju hrvatskog zakonodavnog i institucionalnog okvira postupanja prema počiniteljima s duševnim smetnjama kao i za davanje preporuka za njegovo poboljšanje na praktičnom nivou.

Kroz učenje student će se osposobiti i za javnu prezentaciju usvojenih znanja, jasno i strukturirano obrazlaganje svojih stajališta, razvijat će komunikacijske vještine i sudjelovati u radu tima.

Praćenje i vrednovanje rada studenata tijekom nastave i oblici provjere znanja

Znanje se provjerava tijekom nastave te na usmenom dijelu ispita.

Tijekom nastave potiče se aktivno sudjelovanje studenata kroz primjere i pitanja te se kroz interakciju nastavnika i studenta ocjenjuje sposobnost studenta da **definira** osnovne pojmove i načela kaznenopravnog položaja osoba s duševnim smetnjama te da **objasni** razloge njihova posebnog položaja unutar pravnog sustava. Kroz raspravu o primjerima iz prakse Europskog suda za ljudska prava ocjenjuje se studentova sposobnost da hrvatsko pravo o prisilnom smještaju **interpretira** sukladno judikaturi Europskog suda za ljudska prava. Studenti se potiču da održe izlaganje na neku od aktualnih tema o pravnom položaju osoba s duševnim smetnjama te se ocjenjuje njihova sposobnost da **pripreme** isto.

Na usmenom dijelu ispita, kroz razgovor sa studentom, ocjenjuje se njegove sposobnost da **objasni** temeljne značajke kaznene odgovornosti i kaznenog postupka prema osobama s duševnim smetnjama, da **izdvoji** dvojbeno pitanje pravnog uređenja i prakse postupanja s osobama s duševnim smetnjama, da **formulira** zaključke o opravdanosti postojećeg pravnog položaja osoba s duševnim smetnjama te da **predloži** promjene u istom.

Načini praćenja kvalitete koji osiguravaju stjecanje izlaznih kompetencija

U fazi pripreme nastavnog programa, kvaliteta se prati kroz usporedbu sa sličnim programima koji se izvode na drugim fakultetima (benchmarking).

U fazi izvedbe nastavnog programa kvaliteta se kontrolira praćenjem pohađanja nastave, te praćenjem reakcije studenata. Studenti se u svakom trenutku mogu obratiti nastavniku osobno ili putem elektronske pošte.

Nakon izvedbe nastavnog programa kvaliteta se kontrolira praćenjem rezultata ispita, anketom i kontaktom sa studentima nakon stjecanja diplome. Pri praćenju rezultata ispita gleda se jesu li studenti usvojili znanja i vještine koje se stječu predmetom. Nakon izvedbe programa studente se anketira o kvaliteti izvođenja nastave. Rezultati ankete uzimaju se u obzir pri mogućim izmjenama nastavnog programa i metoda izvođenja nastave.

Obveze studenata

Nastava se izvodi u obliku predavanja u trajanju od 10 sati i konzultacija.

Predavanja posreduju gradivo predmeta u klasičnoj verbalnoj formi prema metodološkom načelu da se ona ne smiju ograničiti na puku pozitivnopravnu dogmatiku, nego trebaju uključiti i izlaganja o drugim teorijama koje se odnose na realnost prava. Na predavanjima se potiče i aktivno sudjelovanje studenata kroz primjere, pitanja i sl. Raspravljaju se slučajevi iz prakse te potiče studente da kroz presude Europskog suda za ljudska prava i domaćih sudova primijene znanja.

Znanje se provjerava tijekom nastave kroz interakciju nastavnika i studenata, te kroz pisani i usmeni dio ispita. Svrha ispita je da na pravičan način pokaže stečena znanja studenta a ne potraga za pogreškama i prazninama u znanju. Na ispitu student treba demonstrirati poznavanje i razumijevanje programom propisanog i od ispitivača jasno naznačenog gradiva te posjedovanje analitičkih, kritičkih i prezentacijskih pravničkih sposobnosti.

Obvezna literatura

Đurđević, Zlata (2002) *Pravni položaj počinitelja kaznenih djela s duševnim smetnjama*, Zagreb: Sveučilišna tiskara, izabrana poglavlja

Đurđević, Zlata (2011) *Pravni okvir za primjenu prisilne hospitalizacije: regulativa i kritički osvrt*, u: Slađana Štrkalj-Ivezić (ur.) *Medicinski i pravni okvir za hospitalizaciju osoba s duševnim poremećajima*, Zagreb, 9-34.

Đurđević, Zlata / Ivičević Karas, Elizabeta (2013) *Presude Europskog suda za ljudska prava protiv Republike Hrvatske u kaznenim predmetima*, Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Presude: Tomašić, Novak, Prežec, A., V.D., Đorđević

Grozđanić, Velinka (ur.), *Komentar Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama*, Rijeka, 2015.

Grozđanić, Velinka; Tripalo, Dražen, *Novosti u Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama*, HLJKPP 2(2013), str. 795-820.

Osnovna izborna literatura

Goreta Miroslav i sur. (2005) *Psihijatrijska vještačenja: kazneno pravo*, I dio, Zagreb: Medicinska naklada.

Goreta, M. / Peko-Čović, I. / Buzina, N. / Majdančić, Ž. (2004) *Aktualna pitanja forenzičkopsihijatrijskih vještačenja seksualnih delinkvenata*, HLJKPP br. 1, 201-216.

Goreta, Miroslav (1988) Analiza društvene opasnosti psihički poremećenih delinkvenata u okvirima institucionalnih mjera sigurnosti, *Penološke teme*, 3-4, 221-233.

Goreta, M. / Peko-Čović, I. / Buzina, N. / Mužinić-Masle, L. / Majdančić, Ž. (2002) Prisilno zadržavanje i prisilni smještaj s forenzičkopsihijatrijskog aspekta, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, br. 1., 63-83.

Goreta, Miroslav (1999) Kritički osvrt na položaj nebrojivih bolesnika u novom hrvatskom zakonodavstvu – psihijatrijski pristup, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, br. 2, 565-574.

Goreta, Miroslav / Jukić, Vlado (ur.) *Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama*, Zagreb: Medicinska naklada

Goreta, Miroslav / Turković Ksenija (ur.) (1998) *Psihijatrija i zakon*, Zagreb: Psihijatrijska bolnica Vrapče

Grozđanić, Velinka (1988) Tragovi razvoja posebnog statusa neuračunljivog delinkventa u povijesti krivičnog prava starog i srednjeg vijeka, *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, br. 9, 37-52.

Grozđanić, Velinka (1996) Pravni položaj osoba s duševnim smetnjama u Hrvatskoj, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, br. 2, 501-510.

Grozđanić, Velinka / Kurtović, Anita (1999) Smanjena ubrojivost prema novom zakonskom uređenju, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 2, 519-530.

Horvatić, Željko (1985) Krivična odgovornost duševno abnormalnih delinkvenata u angloameričkom pravu, *Zbornik Pravnog Fakulteta u Rijeci*, god. 6, 61-87.

Krapac, Davor (1998) Ograničenja prava na osobnu slobodu u postupcima državnih tijela prema osobama s duševnim smetnjama, u: *Psihijatrija i zakon*, Zagreb: Psihijatrijska bolnica Vrapče, 11-24.

Šenudula-Jengiđ, Vesna i dr. (2000) Terapijski izlazi – ograničenja u predikciji opasnosti i rizika, u: Goreta, Miroslav / Jukić, Vlado (ur.) *Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama*, Zagreb: Medicinska naklada, 284-298.

Novoselec, Petar (2004) *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb: Sveučilišna tiskara, 203-226; 417-426.

Tripalo, Dražen (2002) Novosti u posebnim postupcima i skraćenom postupku, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, br. 2, 301-325.

Turković, K., Dika, M., Goreta, M., Đurđević, Z. (2001) *Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama: Komentar s priložima*, Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Psihijatrijska bolnica Vrapče, izabrana poglavlja